

Рис
56883

НІЯ ХАІ ЖЫВЕ І МАЯ ДХ
БАДЯ В А Г Л Я Н А
Р Э В А Л Ю Ц Ы І Н А Г
С І Л М І Ж Е Т Д Р Ы Т
П Р А Л Е Т А Р Ы Т У

Чырвоная Беларусь

1931

МАЙ

9

КАЛЁНА ПІЯНЭРАЎ

Міхась Чарот
лірычны ліст

паэзія

Цімох Зарэчны
вынаходца

аповяданьне

да гадавіны сьмерці
ў. у. маякоўскага

В. Сташэўскі
з зарніцай першамая і з
зьвяздою настрычніка — у
паход да сонечнае буду-
чыні

нарыс

А. Б.
фабрыканы грамадзкае
думкі

нарыс

Язэп Дорскі
закон супраціўленьня...

нарыс

Л. Клімчук
518...

нарыс

Сьцяпан Ліхадзіеўскі
сымболі буйнага ўзросту

верш

В. Пронін
дзясяцігодзьдзе беларускага
дзяржаўнага вандроўнага
тэатру

нарыс

Т. Кляшторны
вандроўнаму тэатру пад
кіраўніцтвам галубка

верш

на хвалях капіталістычнага
сьвету

А Д Р А С
РЕДАКЦІІ:
САВЕЦНАЯ, 59
ТЭЛ. № 17-09.

М А Й 1931

Чырвоная Беларусь

9

306-1
242

ЛАД ЧЫРВОНЫМІ ШТАНДАРАМІ.

Поэзия

ЛІРЫЧНЫ ЛІСТ ВЕРШ МІХАСЯ ЧАРОТА

Таварышу Веры Харунжай.

Мы сьветлы Май
сьвяткуем урачыста,
а ты ня тут—
ў Савецкай Беларусі...
У гэты дзень
ружова прамяністы
сваімі думкамі
з табою падзялюся.

Як ты жывеш?

Ты мною не забыта,

хоць весткі ад табе
даўным-даўно ня маю.
Ў сваім лісьце
і шчырым і адкрытым
шлю прывітаньне
з Першым Маем.

Твае лісты,
я знаю, цензуруе
цензура жорсткая—
рука турмы фашыстых...
Таму ня пішаш мне
(і гэта я дарую)...
Як жывеш ты—
вядома мне ўсё чыста.

На мой-жа ліст
фашыстым не па сіле
сваё суровае
накласьці злосна veto...
Чытай яго,
хачу, каб быў ён мілым—
ліст камуніста
І поэта

Мы разьвіталіся
чуць занімаўся золак...
Твае гады
прайшлі там ў барацьбе...
Жыцьцё надломана
ў цьвілых падвалах Вронак,
а я вось тут—
сьпяваю пра цябе.

Хоць песняю
пакуль што будзь сагрэта
да верай моцваю
ў Сусьветны Сьветлы Май...
Над ўсёй зямлёй—
разбуджанай плянэтай—
чырвоны сыяг,
рабочы уздымай.

У вас, мы ведаем,
жывецца не салодка:
гімн правакатарам,
рабочым—катаваньне...
Пральеца кроў
вясенняю паводкай
і ў гэты час—
сьветла-маёвым раньнем.

За словы вольныя
гніюць гадамі ў вязьнях...
Але гараць,
гараць мільёны помстай...
І хутка вораг наш
ў сваёй крыві угразьне,—
нас пабядзіць—
ня лёгка і ня проста.

У нас—інакшы сьвет,—
шкада, што ты ня з намі,—
да шчэнту зьмецены
мінулага агрызкі,
зьніштожаны
астатні панскі найміт,
што за наш хлеб
брахаў лісьлівым лыскам.

Суровая была
расправа з інтэрвэнтам,
на нас хто меч вайстрыў
у нашай-жа краіне...
Сваю магутнасьць
мы паказалі сьвету,—
СССР—
ніколі не загіне.

Заводы й фабрыкі
у нас цяпер—гіганты.
А вёска рушыла
самохаць у колгасы...

У горадзе—
ня ходзіць нэпман франтам,
і кулака—
зьнішчаем мы як клясу.

Яшчэ нас радуе,
што з кожным днём і годам
сусьвету сіла—
брат наш—пролетары,
ідзе за нас,
з намі жыве ў згодзе,
сваім-жа ворагам
рыхтуе ён удары.

Ўсе спробы захаду,
ці дальняга усходу,
зрабіць на нас
ліхой вайны замеры,—
мы зьнішчым іх
магутнейшым паходам...
У гэта мы
заўжды і моцна верым.

Дык вер і ты,
што дзень той дужа блізка:
нявольнікі разбураць вязьняў краты,
агонь Кастрычніка
над цёмным сьветам блісьне...
Над ворагам
настане час расплаты.

Цяпер бывай.
Сказаць хацеў-бы многа...
Адно даруй,
што ліст назваў лірычным...
Таварыш і сястра.
Я йду такой дарогай,
што гэта лірыка
мне больш ўсяго прывычна.

Ты мой настрой,
упэўнеі, што адчуеш,—
адну і мэту мы,
адны жаданьні маем,
Таварыш мой.
Яшчэ чаго хачу я:
хутчэй пабачыцца
Сутэ'етным Сьветлым Маем.

Вынсазодца

АПАВЯДАНЬНЕ

ЦІМОХА ЗАРЭЧНАГА

Малюнкі ДАВІДОВІЧА

... У першай палове хаты Астапа сустрэла Марыля—чарнавая і шустрая дзяўчынка. Яна сказала:

— Бацька ў бакоўцы нешта складае і перакладвае, корпаецца цэлы дзень.

І сапраўды, у хаце было дымна, пахла прымусам, у бакоўцы чулася шамаценьне. Астап адчыніў дзверы і ўвайшоў у другую палову хаты. Антось замятусіўся, замешана адказаў на прывітаньне: відаць было, што ён незадаволены прыходам пастароньняга чалавека.

— Вось малайчына, што зайшоў,—гаварыў Антось, гасячы сьпірытусовую газоўку.

— Але чаму ты кідаеш працу?—запытаў Астап.

— Ай, брат, не гавары: цалюхтанькі дзень ламаю галаву... трэба адпачыць...

— Ён нават не палуднаваў,—сказала з-за дзвярэй Марыля.

— Дзе тут палуднаваць, калі галава ходарам пайшла,—усміхнуўся Антось, глянуўшы на дачку.—Ты вась цяпер вынь чаго-небудзь нам, бо хутка пойдзем на заняткі... Студэнты, ёлкі-палкі зялёныя... Ты таксама, напэўна, не палуднаваў?—запытаў у Астапа Антось і, не чакаючы адказу, дадаў:—Ну, канечне, не да палудню на гуче... Такія справы... такая трывога, куды там...

Антось вышаў у прырэдную палову хаты, і Астап застаўся адзін. Ахмяляючы пах сьпірытосу, гаркавасьць газу, едкі дым, пары бэнзыны і яшчэ нечага—усё гэта ахапіла Астапа, і ён няўтрымаўся, каб не адчыніць фортку. На сталеварштане стаяла самадзелкавая самадука, напоўненая вадой, лямпа з падвойным прытокам паветры, хітра прыстасаваная Антосем для свае працы, мех для надуваньня паветра з доўгім хвостом—гумовай трубкой, апущанай у пальнік, шклянкі, бутэлькі, колбы з невядомымі для Астапа вадкасьцямі—празрыстымі, што крынічная вада, мутнымі, што вада з балота, зялёнымі, сінімі, жоўтымі. На сьцяне вісела прылада, здаецца—газагенэратар для курбыраванага паветра (некалі тлумачыў Антось), таксама самадзелкавы, зроблены з банкі ад цукерак, і з бляшанае трубки, у якую было ўлітавана дно з дзюркай пасярэдзіне, пяць сеткавых кружкоў і века, у дзюркі былі ўлітаваны бляшаныя трубки, на іх надзеты гумовыя—гэтыя трубки злучалі генэратар з пальнікам. Астап глядзеў на ўсе гэтыя прылады і здзіўляўся: Як у яго хапае ця-р-плівасьці ся-дзець у чадзе, у дыме, ламаць галаву над нечым, магчыма ўжо вырашаным некалькі дзесяткаў год таму назад? Што яго прымушае, кінуўшы працу, бегчы да хаты—ня ў ложак, не пад коўдру, а да сваіх прыладаў, інструментаў, вышукваньняў? І, цікава, што ён вышуквае тут,—чаму не парайца з інжы-нэрам Сакалоўскім ці з Настай.

Лёгкія крокі Марылькі з дзвумя талеркамі ў руках спынілі разважаньні Астапа. За Марылю ў пакой увайшоў Антось—бяз ко-паці на твары, у

(толькі што памыўся і зьмяніў бялізну). Ён запра-сіў Астапа па палуднаваць ра-зам з ім.

— Нам-жа да-вядзецца гадзі-да адзінаццаці быць на занят-ках, а ў двана-ццаць трэба на працу ісьці,—калі там вячэ-раць?

— Чаму-ж Ма-рыля не палуд-нуе?—запытаў Астап.

— А што, вас буду чакаць?—засьмяялася яна і выбегла на кухню.

— Шустрая дачка ў цябе,—сказаў Астап.

— Во-о-о, яна, брат, добрая ў мяне!.. Гадую некаму нявесту.

— Вучыць трэба.

— Яна-ж вучыцца! Толькі што з сямігодкі прышла. У шостай клясе ўжо.

— Глянй ты, хутка сямігодку скончыць!

— Дзеці пойдучь не па бацькавых сьлядох. У іх зусім другія дарогі. Куды там, што раўнаць! Гэта я, вась, у маладосьці старасьцю жыў, а цяпер да маленства іду... маладзёю... як быццам круг які... Толькі вась, шкада, што ён хутка зачыніцца... А не ахвота яшчэ... Хочацца неяк пашырыць яго, павялічыць дыя-мэтр круга, адкінуць наперад пункт злучэньня дзвух ліній...

Антось сьмяяўся, жартаваў, і абед праходзіў па-сяброўску, няпрыкметна. Але ў гэтай няпрыкметнасьці можна было заў-важыць: хавае нешта—яму толькі вядома—затоенае і глыбокае—Антось. Гаворыць ён, сьмяецца,—жартуе пра гуту, з суседзяў сваіх, над хваляваньнямі Астапа (бачыць вока старога, што на сэрцы маладога), але ўсётакі Астап адчувае: ня выказвае нечага Антось, трымае ў тайніках розуму думку сваю—магчыма пра яго. Астапа, работу, паводзіны, магчыма зусім пра іншае, але важнае і маючае дачыненьне да Астапа. І нельга знайсці ўза-емнага разуменьня і ўзгодненасьці,—захаванасьць Антоса ства-рае напружанасьць і няшчырасьць: словы старога выклікаюць у Астапа трывожныя думкі і нацягненасьць. Бачыць стары нездавальненьне маладога і ведае прычыну яму,—але што ён можа зрабіць: расказаць, паказаць пра баламутную думку сваю, першыя няўдалыя спробы ажыццявіць яе, расчыніць душу на распашку?—а сьмех? а кпіны? а здзекі?—Людзі вельмі моцна прыраслі да зямлі, і часам за гразкасьцю ня бачаць небасхілу,—многія кратамі сьвідруюць зямлю, думаюць: новыя землі адчы-няюць,—многія проста чарвякамі поўзаюць па гразі. Расказаць, паказаць шмат чаго цяжка самому сабе,—а другому, хоць-бы лепшаму другу, самому блізкаму чалавеку?..

... Ёсьць на сьвеце белым—за буянымі—(у павадках)—рэчкамі, за суровымі—(да самага неба)—горамі, за бурапённымі—(у штор-мах і навалніцах)—марамі,—ёсьць разрыў-зельле—трава, імя якой—сьмерць. Хочаш знайсці, адшукаць,—чорнай, бы здрада, ноччу, калі на небе—ні месяца, ні зор,—ідзе ў непра-ходную пушчу—рвамі, кутаярамі, цераз бярлогі,—адшукай гняздо вожыка,—абарві траву вакол гнязда, абгарадзі яго ко-лікамі,—сам схавайся пад вецце дуба,—чакай! Прыдзе вожык, паглядзіць, абнюхае, і кінецца шукаць разрыў-зельле, каб раз-бурыць загарадку, раскінуць астрыжныя краты, вызваліць сваіх дзетак. Стой пад дубам, не краніся!—вожык прынясе зельле, кіне на загарадку,—загарадка разьліцца ва ўсе бакі. Бяжы да гнязда, шукай зельле,—ранку зрабі на руцэ,—нажом парэж руку,—пакладзі на сьвежую кроў разрыў-зельле,—ранку закрый падарожнікам з растанцоў. Зажывае рука, загойцца:

Ён усё так-жа з захапленьнем працаваў... чыстай сарочцы

возьмеш ёю жалеца—растопіцца яно ў руцэ, возьмеш чалавека, трасца ахопіць яго, датыкнешся да ворага—сьмерці яму не мінаваць. Хадзі тады, ламай, крышы—нечысьць, погань, кра-тоў чалавечай пароды—за марами ў бурах, за гарамі ў небе, за рэчкамі ў ліхаманкавай буянасьці,—хадзі крышы, ламай—на ўсім белым сьвеце!.

Ціха ў пакбі. Шкляная цішыня. У Антося падкасіліся ногі, рукі апусьціліся на калені. А потым перапужаны голас Астапа:

— Што з табой, Антось? Галава? Вады, вады, Марылька! Вожыкі? якія вожыкі? Разрыў зельце? Прыляж на канапу... вось так!.. Падушку, Марылька! ня плач! Глупства! Зараз пройдзе.

Ціха ў пакбі. Цікае гэдзіньнік. Чутна няроўнае дыханьне Антося. Ён ляжыць на канапе,—левая рука яго—на ўпалых грудзях, правая—худымі пальцамі чапляецца за падлогу. Астап сядзіць каля ўзгалоўя, рукой падтрымлівае галаву старога. Валасы на галаве Антося—мяккія, шоўкавыя. На скронях відаць сівыя валасінкі. Твар бледны, з маленькай бародкай і рэдкімі вусамі. На правай ішчаце відаць чарнявая радзімка.

Марылька беге—то за вадой, то за падушкай, то за рушніком;—яна хусьцінкаю выцірае вочы.

— Ня плач, Марыля,—угаварвае дзяўчынку Астап—нічога ня здарылася... бацька зараз-жа ўстане... Проста замарыўся чалавек.

— Ён як прышоў, так і сеў за свой стол.

— І нават ні на хвілінку ня прылёг?

— Я прасіла яго, каб ён адпачнуў крыху, але ён ні за што не згадзіўся,

— Ой, стары, ой, стары! Ноч працаваць на гуче, а потым дзень вазіцца са сваімі шклянкамі? Куды гэта варт?

— Я-ж гавару заўсёды...

— Яму трэба ўзяць адпачынак, на курорт паехаць...

— Скажыце яму; угаварыце яго...

— Паехаць на курорт, пабыць там месяц, а потым і за шклянкі ўзяцца... Не ўцякуць...

Стары закашляў, павярнуўся на правы бок, адчыніў павекі ласкавых сваіх вачэй. Погляд яго быў спакойны, сьветлы, здавалася, што з ім нічога ня здарылася, проста замарыўся чалавек і прылёг на гадзіну адпачыць. Астапу захацелася песьціць гэтага старога чалавека, ласыць яго слабае цела, гладзіць яго шаўковыя валасы, гаварыць яму самыя мілыя, самыя пекныя словы. У ім было ў гэты момант нешта дзіцячае—непасрэднае і шчырае; здавалася, што ён сьвеціцца дабратаю і радасьцю, што ён лёгкі, як пух, і чысты, як крышталі.

— Вось і прайшло,—ціха ўсьміхнуўся Антось.

—... Прайшло,—уздыхнуў Астап.

Марылька стаяла каля канапы, рукою гладзячы галаву бацькі. Калі загаварыў ён, яна ўгледзілася яму ў вочы і спытала:

— Цяпер будзеш адпачываць, тата? Паедзеш на курорт?

— Так, дачушка, так... Толькі ня сумуй па мне,—я здаровы, дужы.

— І цяпер, калі прыдзеш з працы, ляжаш спаць.

— Так, дачушка, бяз сну неяк ня выходзіць.

— Ты праўду, тата, кажаш?

— А можа і хлушу...—ўсьміхнуўся Антось.

— Я-ж ведаю, што ты заўсёды хлусіш...—засьмяялася і Марыля, хусьцінкай выціраючы сьлёзы,—ня з суму цяпер, а з радасьці.

Яна вышла ў прырэдную палову хаты; Астап з Антосем засталіся адзін на адзін.

— Ты ўмееш маўчаць?—ціха спытаў Антось у Астапа.

— Як гэта маўчаць?—зьдзівіўся той.

— А вось так... як табе сказаць... вайсковую таемнасьць можаш захаваць?

— А што ў цябе вайскавае можа быць?

— Чаму ты думаеш, што ня можа быць?

— Я, здаецца, не сказаў так?

— Ня важна, як сказаў, але таемнасьць умееш захоўваць?

— Я наогул супроць усякіх таемнасьцяў, але калі справа патрабуе гэтага, чаму-ж не захаваць?

— А калі ня справа, а толькі адзін чалавек?

— Хіба адзін чалавек ня можа зьяўляцца часткай вялікай справы?

— Гісторыю-ж ня робяць асобы?..

— А хто калі не яны? Адна асоба ня можа рабіць гісторыю, а сотні, тысячы, мільёны?

— Вось што, Астап,—узьнімаючыся з канапы, замест адказу пачаў Антось,—у мяне зьявілася вар'яцкая думка... мне здаецца, што табе можна сказаць...

— На што-ж такі вялікі ўступ? Гавары, я—што камень...

— Ты бачыў калі-небудзь, як б'еца посуд? як крышыцца шкло? як на дробныя кавалкі разьлятаюцца бутэлькі, банкі, колбы. Я памятаю ў дваццаць першым, здаецца, калі яшчэ працаваў у нас за "спэца" Канабрыкін Тарас,—інога посуду папсавалася. Вымуць з каляніцы бутэлькі ці што іншае, пачнуць

укладваць, а яны—бух! бух! бух!—разьлятаюцца ў пыл. Канешна, гэта была справа рук Канабрыкіна, хоць і ня было тады поўных даказаў для гэтага,—хітра працавала ў яго галоўка. Ён гаварыў тады, што ведае сакрэт, каб ня білася шкло; і, канешна, часам яно выходзіла цэлае,—ён тады ганарыўся сабой і кожнаму паказваў: „Паглядзі на шкло маёй работы,—як звон, як крышталі! Лепшага нідзе ня знойдзеш! Я ведаю ўсе сакрэты! А вы што!—гліну мясіць вам, а ня посуд вырабляць!“ У яго тады была свая лінія, мы яе зламалі, але я не пра гэта. Месяцы два таму назад я сказаў інжынэру Сакалоўскаму, што ў нас адзін рабочы хоча вынайсьці такое шкло, каб яно зусім ня білася... Разумееш, Астап,—бярэш колбу, раньеш яе на падлогу, а ёй хоць-бы што—толькі глуха пазваньвае... ці напрыклад, робіш апарат далікатны—для аптэкі, для навуковай лябараторыі, і не баішся, што танюсенькія трубачкі лопнуць і разаб'юцца... Шкло будзе—што бляха, толькі празрыстае, такое, як цяпер.. Гэта будзе цэлы пераварот,—шкло зойме першае месца сярод мэталюў і мінералюў... Цяпер нават цяжка ўявіць усе магчымасьці яго скарыстаньня. Інжынэр сказаў мне, што, каб гэта рабіў я, то ён параіў-бы мне кінуць гэту справу, а калі вынаходзіць такое шкло нехта другі, то і няхай на здароўе дарма траціць час... Я сказаў, каб хто дапамог рабочаму, ён можа і вынайшоў-бы такое шкло. Інжынэр адказаў мне на гэта, што ў вынаходніцтвах патрэбна свая ініцыятыва, свае разьлікі,—дапамога будзе толькі перашкаджаць, затрымліваць работу і пэўных вынікаў ня дасць. На гэтым мы разыйшліся. Я адчуў тады, што ў інжынэра ёсьць нешта сваё ў галаве,—на яго, відаць, павяў сьцюдзёны вецер. Больш яму не напамінаў пра гэта, і ён, калі сустракаўся са мной, то нейк бокам абыходзіў мяне. Канешна, я ня бачыў у гэтым нічога дзіўнага...

— Але хто-ж гэты рабочы?

— А ты не здагадаўся?

— Ты?..

— Мне здаецца, што я проста табе гаварыў...

— Ну, і як у цябе пасоўваўца з гэтым?

— Дрэнна, і нічога ня бачу ў пэрспэктыве.

— Хоць што, небудзь ды відаць?

— Я дасягнуў толькі таго, што зьменшыў крохкасьць шкла.

— Якім-жа чынам?

— Простымі сродкамі: бяру шкло, гатую яго ў вадзе ці ў масьле, а потым астуджаю ў гэтай-жа вадкасьці. Яно як-бы загартуваецца, і рэдка калі трэскаецца.

— Але-ж гэтага мала... Дый гэта, здаецца, было вядома...

— Я ведаю,—трэба нешта другое, гэтага не хапае...

— Што-ж тут таёмнага?

— Вось я і пужаўся гэтага... Ты зусім па інакшаму глядзіш...

У голасе Антося чулася нездавальненьне. Астап засьпяшаўся запэўніць старога:

— Ні слова, ні гука, Антось!.. Але трэба каго-небудзь папрасіць дапамагчы...

— Ніхто мне не патрэбен!—з яўным нездавальненьнем прабурчаў Антось.—Каго папрасіць: Сакалоўскага ці бабу тую канабрыкінскую? Сакалоўскі—хітрая лісіца, зьвярок для самаго сябе... Баба—ну, канешна, я ня супроць баб, але вельмі яна ўжо млосная... Мне думаецца,—не да гэтага ёй... у яе заўсёды сіне пад вачыма... Ну, яшчэ каго? Дырэктара нашага? Дык гэта ўжо, бязумоўна, цэтрабаба... ні богу сьвечка, ні чорту качарыжка... Ні нашым, ні вашым... Ня жыве, а пад небам плесьнее...

— Ну, досыць, досыць,—чырванеючы да самых вушэй,—гаварыў Астап.

— Трэба на заняткі ісьці... Бачыш—палова шостай...

— Правільна, палова шостай,—устаючы з канапы, сказаў Антось.—Толькі галава ў мяне кружыцца, быццам з пахмельля...

— Кладзіся і адпачывай... Ні куды ня трэба ісьці...

— Як гэта?

— Ты-ж ня спаў цэлую ноч!

— Ну, і што-ж з таго? Старому зусім можна ня спаць...

У пакой увайшла Марыля і пачала ўпрашваць бацьку ня ісьці на заняткі. Астап падтрымліваў яе, гаворачы, што сёньня на рабфаку новага нічога ня будзе, будуць толькі паўтараць пройдзенае. Антось нехаця згадзіўся.

— Я-ж павінен быць інжынэрам, а вы мяне ня пушчаеце!—жартаваў Антось.—Каму якая справа, што мне пяцьдзсят два гады?—я яшчэ другому маладому ногі за патыліцу закладу...

Астап разьвітаўся, вышаў з хаты. Дзень скончыўся, пачынала цямнець. Шэрасьць паветра і гразкасьць вуліцы зьліваліся ў адну сучэльную дрыгву. Пахла балотам, цэла пранізвала вільгаць, незде ў небе гагаталі гусі. Па вуліцы плыў мужык на калёсах—калматы, з шырокай барадой; каняка яго булдыхаўся па гразі да самога пуза, калёсы танулі каткамі і тральней у гразь,—здавалася—не на калёсах, а саломе сядзіць мужык, на саломе едзе па гразі, быццам на плыцце па рэчцы.

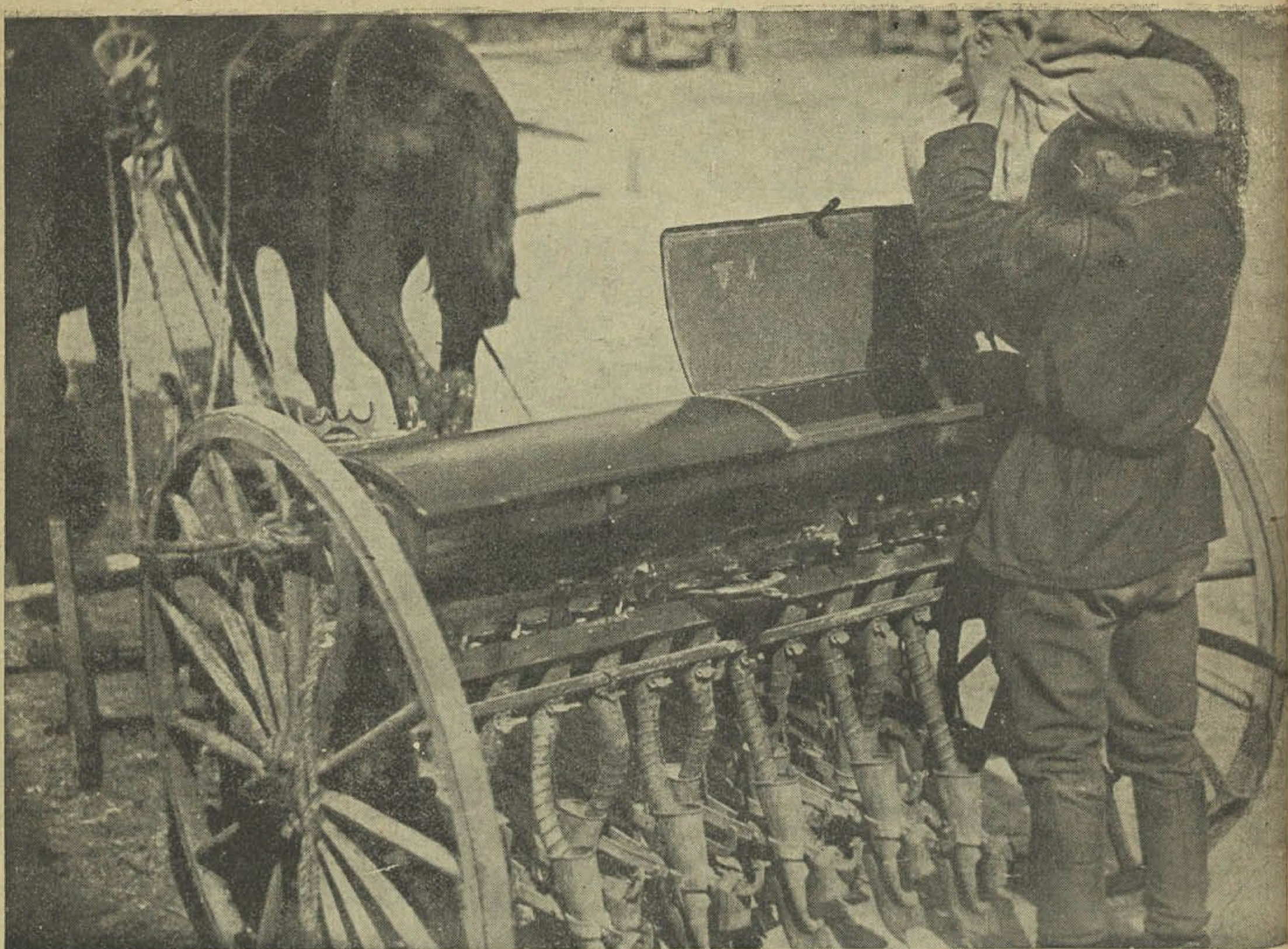
Астап спыніўся на мгненьне, глянуў на небасхіл, на неба на мужыка, а потым шпаркімі крокамі пашоў на заняткі...

ДА ГАДАВІНЫ СЪМЕРЦІ У. Ё. МАЯКОЎСКАГА.

З ЗАРНІЦАЙ ПЕРШАМАЯ І З ЗЬВЯЗДОЮ КАСТРЫЧНІКА—У ПАХОДА ДА СОНЕЧНАЕ БУДУЧЫНІ

Н а р ы с

В. СТАШЭЎСКАГА

У МЯСТЭЧКУ яшчэ спалі, калі сонца ў сваім сезонным убраньні выходзіла на сьвята. Яно паступова пачало аглядаць мястэчка. І першае, з чым сустрэлася сонца, гэта была будаўнічая вышка з чырвонаю гвіздаю ўверсе. І дзіўна, у сярэдзіне ў гэтай гвіздзе гарыць агонь. А Ясіноўскі цвёрда наказваў сыну Лаўрыку: „Там яны паставілі ліхтар у гвіздзе, цупнеш трапна, дык яна і пойдзе дымком“. Лаўрыку не хацелася. Яму страшэнна падабалася гэтая высокая гвізда на іх агародзе. Але наказ бацькі, гэта ня чмыханьне шэрага ката. Вышаў вечарам хлапец з хаты, а каля вышкі гарыць касьцёр. Стораж пільнуе матэрыял. Гвізда сьвяцілася ўсю ноч і як бачыце спаткалася з сонцам.

Вітаньне табе, Будаўнічая Гвізда.

Вітаньне табе, Першамайскае сонца.

Прачыналіся людзі, хадзілі па дварэ, па вуліцы. Бразгала сярод мястэчка помпа арткалодзежа. Ня брытыя беглі да цырульніка, каб „заднім чыслом і ходам“ пагалицца.

Ніхто не прачнуўся, ня вышаў на вуліцу з хаты Лейбы... Ды гэтага амаль ніхто не заўважаў.

Працоўнае мястэчка гуртавалася па сваіх арганізацыях.

Колгасьнікі тупаюць па дварэ, дастаюць плугі, выводзяць коняў, запрагаюць. А на перадзе добрая каламажка з дышлем і запражана пара коняў.

А Сайка Балагол тыц сюды носам.

— Гэрст? (чуеш) — што вы пазাপрагалі плугі? Сёньня-ж сьвята.

— Няўжо сьвята—нібы ўсур'ёз пытае Аляксей.

— Ну сёньня-ж Першамай.

— Што-ж ты, Ціхан, нарабіў?—кажа далей Аляксей.

А Ціхан усміхаецца ў свае парыжэлыя вусы.

— Ну, ужо раз сабраліся, дык выпрагаць ня будзем. Паедзем.

Аб адзінацатай гадзіне раніцы пачаўся рух арганізацый. Першымі зьявіліся на плошчу беларуская і яўрэйская сямігодка. Цёплы дзень апрануў дзяцей у лёгкае адзеньне. Колам разнакаляровых кветак абвілася трыбуна. І зьвінела плошча новым званам, званам яснай Першамайскай раніцы.

Падыходзілі профсаюзныя арганізацыі, комсамол, арцелі, пажарнікі. Апошнія заўсёды з оркестрам. Бедныя музыкі. Хоць іх на аднаго і прыбавілася, значыць стала пяць, але калі наблізіўся саўгаскі трактар, дык і заціснуў іх музыку. Раве „акаянны“ па бруку, ня толькі шыбы ў вокнах, а сьцены дрыжаць. Усе павярнуліся ў той бок, адкуль чуваць гул трактара, а тут з другога боку валіць да трыбуны новая калёна. А гэта хто.

Глядзі, глядзі! Гэта-ж нашым

На каламажы, на пары коняў ехаў Ціхан і старшыня сельсавету. Ціхан трымае сьцяг, а за каламажкаю шэсьць пар коняў у плугах.

Вось гэта новая калёна прыцягнула ўвагу ўсіх. Оркестр спэцыяльна для яе сёгану марш. Начальнік Райміліцкі—камандуючы парадом, паказаў месца. Выстраіліся. Ціхан ня ведаў, што яму рабіць, як яно, значыць, падагаецца: сядзець на каламажы ці зьлезьці. Іншыя колгасьнікі таксама ня ведалі, дзе іх стаяць: ці за плугамі, а коні наперадзе, ці стаць наперадзе коняў. Тут выручыў старшыня сельсавету. Ён падбег да трыбуны і там запытаў у камандуючага:

— Ясна, што людзям трэба стаць наперадзе,—адказаў той.

Так старшыня і перадаў Ціхану:

— Ясна, што наперадзе стаяць людзі.

З Ленінскае вуліцы выходзіла калёна саўгасу.

Наперадзе на конях: дырэктар, сакратар парт. ячэйкі, старшыня рабачкому.

У сярэдняга ў руках сыяг. Далей група рабочых і служачых з плякатамі. На адным з іх: „Братняе вітаньне колгасу Комунар“. За людзьмі лапоча трактар і кіруе гэтым трактарам на дзіва ўсім—жанчынам. А за трактарам нешта з дваццаць пар коняў з плугамі і драпакамі. Колгасныя коні натапырылі вушы. Слухаюць як гудзе трактар. Але побач сталі саўгаскія коні. Заспакоіліся колгасныя.

— Вось гэта дык выезд,—заўважыў Аляксей Ціхану.

— Пачакай, калі пашырымся і замацуемся, дык і ў нас выйдзе ня горай.

Аляксей хітры, ён сам ведае гэта, а пытае, каб падагрэць Ціхана.

А неарганізаваны „элемент“ з двух бакоў абгарнуў трактар. Кожны плішчыцца наперад. А трактар ідзе, цісьнецца, таўчацца „элемент“.

З другіх канцоў мястэчка падыходзілі вучні і сяляне суседніх вёсак.

Лёгенькі вясеньні ветрык шавеліць сыягі на трыбуне, у руках школьнікаў, жыжкі ў грывах коняў. А сонца рассыпае мяккія ласкавыя праменьні.

Узьвівайся-ж, песня піонерская.

Комсамол вышэй свой сыяг уздымай.

Вітаньне сьвяту працы.

Вітаньне Першамаю.

Скончыўся мітынг.

Калёны пайшлі па мястэчку. Песьні, музыка, гул трактара зьліваліся ў такі акорд, якога нідзе ніякі музыка віртуоз ня мог узяць на сваёй скрыпцы. Міхель стаіць з боку. Акорды шчыплюць яго сэрца. Вочы напаяняюцца сылямі. Ён нікуды, здаецца, ня думаў ісьці. І вось сам ня прыкмеціў, як бурлівая хваля захапіла яго і памчала. Апамятаўся тады, калі дэманстрацыя наблізілася па вуліцы, да яго дома. Спыніўся з боку.

— Валі, Міхель, далей—голос Віктара.

— Станавіся сюды—гукнуў Іван Падзёвнік.

І Міхель паплыў.

Вось арка на будаўніцтве комбіната. Праз яе ў момант напаяняцца былы агарод Ясінаўскага жывымі кветкамі.

Ніколі так не расквіталі ня агародзе макі.

Ніколі так высока над мястэчкамі ня ўздымалася гвезда, як цяпер на вышцы соцыялістычнае будовы комбінату.

Закладка зроблена.

Калёны рушылі на мост і па грэблі выходзілі ў поле.

Падымаліся на горку.

Трапыхае вясна крыльямі, звонам жаваранкаў, усміхаецца пупышкамі і сочнымі лісточкамі на дрэвах і расьцілае на лугах іскрыстыя дываны.

А калёны з грохатам і песняй падымаюцца на горку.

Як добра быць у такіх радох.

Як лёгка падымацца на гару.

А паглядзеце вы на твар, сур'ёзны твар Ціхана. Ён бышчам ружыцца, а радасьць з перапоўненых грудзей яскрава прабіваецца і разганяе маршчыны—сьлед ліхой мінуўшчыны.

Вось колгасная зямля. Два слупы і плякат:

„Шырэй колгасныя рады. За соцыялістычную гаспадарку. Няхай жыве КП(б)Б“.

Падыйшлі калёны. Наперад выходзіць трактар. Ціхан перадаў сыяг старшыні сельсавету, а сам узяў у рукі невялічкі сыяг.

Лепшая ўдарніца колгасу „Чырвоны спецыяліст“ тав. Лішай за працай.

Маленькая пауза.

Ціхан махнуў сыягам і трактар, а за ім параконныя аратыя рушыліся.

Праходзяць аратыя. А вось і Мотка Кучар за плугам.

— А ну, ну, цікава. Як будзе араць Мотка.

Мотка пачуў гэта і ўсміхнуўся. Ён за тыдзень перад гэтым добра вывучыў усю „арацельную арытмэтыку“ і цяпер цвёрда і ўпэўнена трымаў плуг у баразне.

Пайшлі ўпоперак разрэзваць вузкія загоны, межы. У вачавідкі зямля ўздымалася пульхнаю ральлёю. А нехта з натоўпу выгукнуў:

— Глядзецце, бачыце: зямля зьмяняе колер, а межаў не спазнаць.

А хтосьці пад лопат трактара адказвае: бо пайшла па полі колгасаў баразна.

Дэманстранты групамі разышліся па полі, лузе, частка накіравалася ў лес. Найбольшая група дарослых, разам з кіруючымі асобамі раёну, накіравалася на тую лінію, якая вызначала простую дарогу праз балота, рэчку і злучала колгаснае поле з комбінатам і мястэчкам. Абмяркоўвалі надыходзячыя мэліацыйныя работы. Гэта было фактычна першае масавае абгаварэньне вельмі цікавых будаўнічых работ цяперашняга сэзона.

А школьнікі на сухім лузе—пчаліны рой. З імі і оркестр. Кружацца ў карагодах сонечнае вясны і маладосьці.

Аратыя працавалі ў полі каля паўтары гадзіны. У вызначаны час трактар даў гудок-сыгнал збора. З розных канцоў пачалі збірацца дэманстранты. Каля аркі зноў выстрайваюцца калёны. А трактар знарок прайшоў праз поплаў і паказаў як можна рэзаць зацвярдзеўшую цаліну. Вось ён накіраваўся да аркі, а за ім і ўсе аратыя.

Праз невялікі час мястэчка зноў напоўнілася гулам, песняй, гімнам сьвяту вольнай працы, сьвяту Першага Мая.

З поля звярчалася ня трынаццаць колгаснікаў, а сямнаццаць. Гэтых чатырох ніхто ня ведаў. А выявіліся яны тады, калі колгаснікі адпрагалі коняў.

Прышлі і заявілі: — Примеце хіба і нас!

Пабудова дзіцячых ясьляў на 50 дзяцей у колгасе „Чырвоны спецыяліст“.

ФАБРИКАНТЫ ГРАМАДЗКАЕ ДУМКІ

Нарыс А. Б.

У старадаўняй кнізе Ібі-Эзра ёсць разьдзел—дыялёг між арабскім ваенным начальнікам і вучоным, Начальнік кажа: — Вялікі сьветац Усходу. Ня трэба хадзіць да мяне з чорнага ходу, ты можаш наткнуцца на грубіянства маіх чалавікаў, ты можаш пасьлізнуцца і ўпасьці ў яму.

— О, храбры чалавек!—Я ня люблю галоўнага ўваходу, там так многа штучнага сьвятла, што я нічога ня бачу. Сьлепнуць мае вочы ад бляску дыямэнтаў; я лепш намагаю шлях у цемры, там сходкі, на якіх жыцьцё праводзіць усе свае дні і ночы.

На гэта быў адказ:

— Людзі закапалі ў зямлю карані, схавалі іх ад вачэй, каб захапіліся толькі пышным лясьцем. Глядзец на карані небясьпечна. Ад гэтага часу я зачыняю чорны ўваход. Туды ніколі нікому ўваходу ня будзе.

Гэтую мудрасьць надвычай добра ўцяміў буржуазны друк. Буйнейшыя газэтыныя консорцыумы, падпісваючы дагавары з журналістамі першага рангу, упісваюць пункт: ніякіх мэмуараў, ніякіх дзеньнікаў журналісты не павінны весьці; свае ўспаміны яны ня маюць права агалашаць раней 25 год пасля таго, як яны пакінуць працу ў гэтым выдавецтве.

Чорны ход шчыльна зачынен. Журналіст буржуазнага друку ня мае аніякага права выказваць у газэце тое, што ён уласна думае, калі гэта хоць на адну сотую частку градуса адхіляецца ў бок ад агульна-прынятых буржуазным сьветам поглядаў і норм.

У 1927-28 г. г. былі ўведзены новыя мерапрыемствы, якія лепш гарантавалі пасьпяховае разьвіцьцё англісаксонскай культуры. Уведзены былі цалесныя пакараньні за крымінальныя і політычныя злачынствы ў Індыі, Эгіпце і Аўстралійскім штаце Новы Паўднёвы Уэльс. Сындыцыраваны ангельскі друк вітаў гэтую вестку, як вялікі крок наперад па шляху да прогрэсу. Якаясьці група журналістаў хацела паставіць гэтае пытаньне ў „дыскусійным парадку“. Але група належным чынам была папярэджана, што франтавым байцам забаронена займацца дыскусіяй, політыкай, мітынгаваньнем. Яны павінны ўсё прымаць згодна службовае пісьмкі галоўнага рэдактара, або—як дадаў Ротэрмір—уласьнік ледзь ці не паловы ангельскіх газэт—як была прынята біблія на гары Сінайскай.

Характэрна, звычайна ў Англіі было багата „журналістаў-вандруцаў“. Яны пераходзілі ад газэты да газэты, як ландскіхтэ ад аднаго фэўдальнага князья да другога. Цяпер гэтыя журналісты запісваюцца ў чорныя сьпіскі; калі цябе звольнілі з аднаго рэдакцыі, для цябе ўжо назаўсёды зачынены ўваход у якую-небудзь рэдакцыю.

Раней газэта была ўласнасьцю аднаго гаспадара. Колькі газэт—столькі і гаспадароў. І журналісты наймаліся ад аднаго гаспадара да другога. Цяпер існуюць газэтыныя сындыкаты, якія абвясьцілі суровую вайну богэме. Нам патрэбны,—кажуць яны,—дысцыплінаваныя саідаты. Рэдакцыя—акоп, перадавая лінія агню. У акапах за ўжываньне віскі баец караецца бязьлітаснай рукой вайсковага статуту. І вось, у буйных газэтных консэрнах зьявіліся жаргонныя тэрміны „вэйт“ і „дэйт“—мокры і сухі. „Сухія“—на сур'ёзнай адказнай працы, у сэнацыійных аддзелах. „Мокрыя“—ландскіхтэ другога рангу.

І вось, аднойчы бомбай выбухнула гісторыя з першарангавым журналістам самай распаўсюджанай амэрыканскай газэты „Уорльд“.

Хэйвуд Браун лічыўся на працягу многіх год адным з самых выдатных публіцыстаў амэрыканскага буржуазнага друку. У кожным нумары газэты абавязкова друкаваўся артыкул Брауна. І раптам, на працягу некалькіх дзён чытачы, шукаючы ў газэце на заўсёдным месцы артыкул Брауна, чамусьці не знаходзілі яго. Праз тыдзень у газэце зьявілася паведамленьне дырэкцыі газэты, што рэдакцыя „Уорльд“, верная традыцыям лібэралізму і дэмакратыі, захаваў за сабой права мець рашаючае меркаваньне аб тым матэрыяле, які друкуецца на яе старонках і таму рашыла разьвітацца з Хэйвудам Браунам, які не пажадаў лічыцца з гэтымі „традыцыямі“.

— У чым справа?—дзівіўся чытач.—Што за „традыцыі“ і ў чым заключаецца злачынства Хэйвуда Брауна?

Аказалася, што Браун дазволіў сабе выступіць у газэце ў абарону Сако і Ванцэці і адначасова выказаў сваю агіду да іх катаў.

Кляса ідзе на клясу і кляса капіталістаў ня можа дазволіць нават нікому са сваіх прыхільнікаў, каб хоць на хвіліну адхіліцца ў бок ад інтарэсаў капіталістычнай сыстэмы.

Некалькі год таму назад у Швэйцарыі адбывалася ўпартае змаганьне між прыхільнікамі і праціўнікамі збожжавай монополіі, якая захаваўся яшчэ з часу вайны.

Д-р Лаур, адзін з прыхільнікаў захаваньня монополіі, агаласіў ліст, атрыманы ім ад аднаго швэйцарскага выдаўца, у якім апошні паведамляе, што колы, зацікаўленыя ў скасаваньні монополіі, прапанавалі яму вялікі гонорар, калі ў сваёй газэце ён будзе прапандаваць іх пляцформу. Аднак, выдавец даў-бы лепш старонкі сваёй газэты прыхільнікам монополіі, каб атрымаў ад іх адпаведны „гонорар“. Абураны д-р Лаур ганьбаваў „прадажніасць“ друку.

Праціўнікі монополіі, зразумела, катэгорычна адхілілі праўдзівасьць гэтага ліста. Ня менш абурыліся газэты, якія нават ухвалілі пратэст супроць абагуленага абвінавачваньня. І Лаур... пасьпяшыў адразу заявіць, што ў яго няма ніякіх падстаў абвінавачваць увесь друк у прадажніасці...

Быў і такі выпадак. Нябожчык Штрээман некалькі прагаварыўся ў парляманцкай камісіі па замежных справах, што ўжо больш году, як быўшая Стынесаўская газэта „Deutsche Allgemeine Zeitung“ куплена ўрадам.

Для шырокіх політычных колаў гэта зьявілася нечаканасьцю і сапраўднай сэнацыяй. Але найбольш цікавым у гэтай гісторыі зьяўляецца тое, што на наступны дзень рэдакцыя газэты агаласіла на першай старонцы заяву, у якой сьцьвярджала, што дагэтуль яна нічога ня ведала аб продажы газэты.

Бедныя рэдактары і супрацоўнікі! Іх прадалі, гэтак кажучы, завочна... Хоць, праўда, якая розьніца ім, які гаспадар ім грошы плоціць. Хіба зьмяніўся з гэтае прычыны напрамак газэты, ці ідэалёгія яе. Як і пры ранейшых гаспадарках, газэта сумленна служыць задачам імперыялістычнай Германіі.

Спалох перад тым, каб якім-небудзь чынам ня выкрыць сапраўдны клясавы характар капіталістычнага друку асабліва выяўляецца на міжнародных канфэрэнцыях друку, якія час ад часу склікаюцца Лігай Нацый ці Міжнародным аб'яднаньнем журналістаў. Улетку 1927 г. у Жэнэве адбывалася Міжнародная канфэрэнцыя друку, на якой між іншым абгаварвалася пытаньне адносна цензуры. У сувязі з гэтым пунктам на канфэрэнцыі быў наступны характэрны эпізод.

Вэнгерскі дэлегат, гаворачы аб лютасьці румынскай цензуры, зазначыў, што вэнгерскія газэты зусім недапускаюцца ў Румынію, што былі выпадкі, калі нават конфіскаваліся экзэмпляры газэт, адрасаваныя румынскаму каралю. Пасьля гэтага старшыня выказаў жаль з прычыны таго, што „політыка атуманіла ясны небасхіл канфэрэнцыі“ і папрасіў у будучым не гаварыць аб умовах існуючых у „асобных краінах“.

І зусім зразумела тактыка гэтага старшыні.

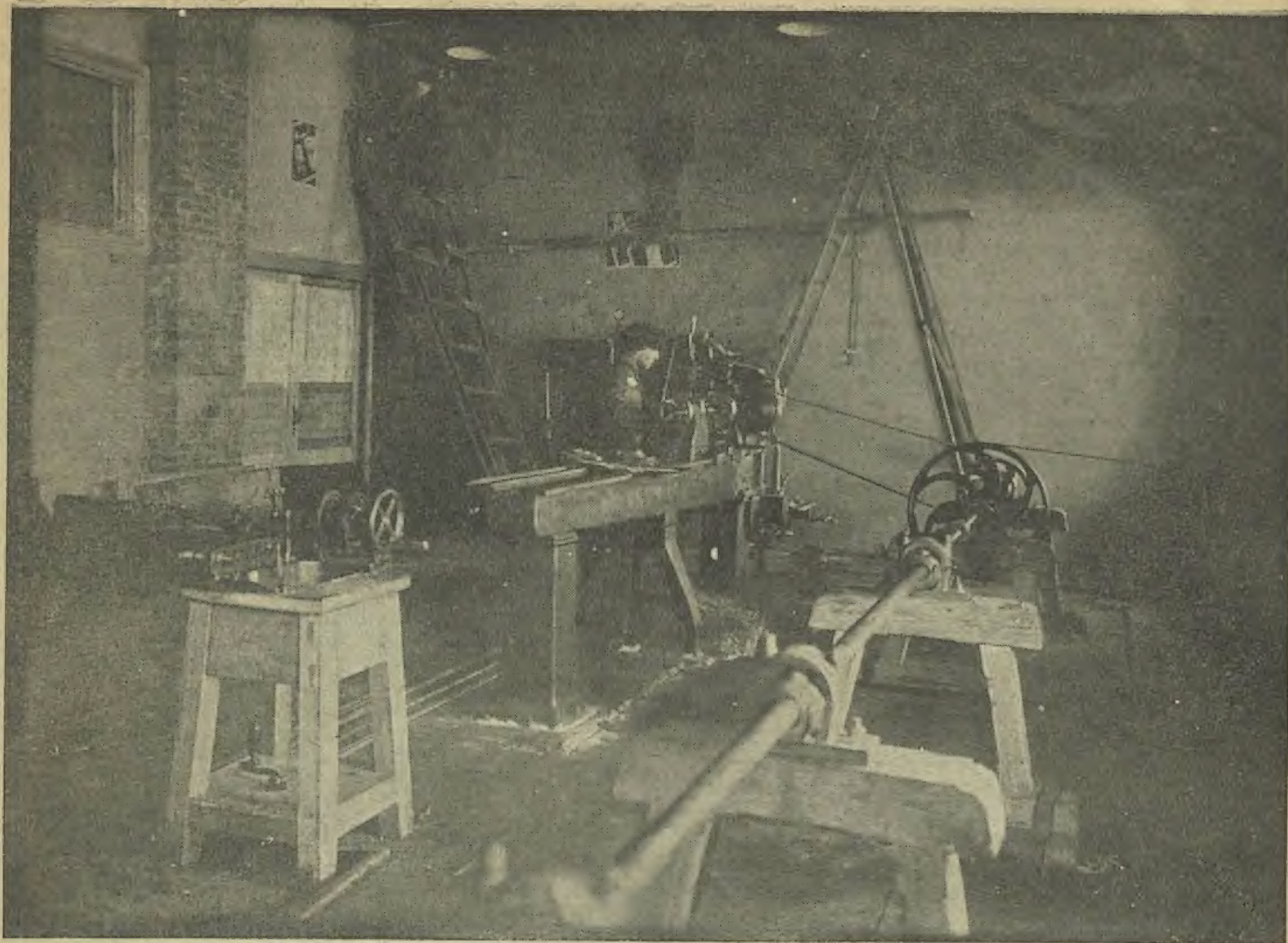
— Навошта бруд з хаты выносіць. Калі Румынія гэта робіць, значыцца ёй гэтак лепш...

Ці было што дзіўнага ў тым, што адміністрацыя звольніла старэйшага газэтнага работніка Брауна Хэйвуда і ніводзіла газэтыныя колектыў не пратэставаў супроць гэтага?

Толькі орган камуністычнай партыі „Дэйдзі Уортэр“ належным чынам ацаніў гэты адважны ўчынак зусім чужога рэволюцыйнага чалавека. „Дэйдзі Уортэр“ пісала:

„Хэйвуд Браун ня можа разумець, што свабода друку, свабода слова і свабода сходаў, нават пры самых „лібэральных“ капіталістычных урадах, азначае вельмі мала. Кляса капіталістаў валодае буйнейшымі газэтамі ў сьвеце і, мяркуючыся сваімі інтарэсамі, дыктуе іх з месца; гэтая кляса трымае ў сваіх руках месцы масавых сходаў, контролюе радыё, тэлефон, тэлеграф, кіно і інш. Іх друк—гэта клясавы друк. Мы, камуністы, як прыдзем да ўлады, таксама створым свой клясавы друк і, зразумела, не дазволім, каб чужыя людзі са старонак нашых газэт прапандавалі б контррэвалюцыю. У эпоху клясавога змаганьня, свабода друку—рэч, якую ня можна ажыццявіць. Яна народзіцца толькі тады, як спыніць сваё існаваньне клясавая „грамада“.

ЗАКОН СУПРАЦІЎЛЕННЯ...

Нарыс ЯЗЭПА ДОРСКАГА.

I

Мы з ім разам вышлі з вытворчай нарады механічнага цэху заводу „Д. А.“. Ён мяне засыпаў пытаньнямі і я адчуваў, што гэта ня тое. Я ведаў, што ён мяне хоча запытацца аб чымсьці, што хвалюе яго думкі; аб чым ён скоро запытаецца, але што зрабіць усё не адважваецца.

І я не памыліўся.

Калі мы вышлі на шырокую вуліцу і сьвятло ад электрычнасьці ліхтароў залатымі тонкімі істужкамі перапляліся ў нашых вачох. Сьляпян нарэшце, адважыўся:

— Ну, добра. Сёньня на вытворчай нарадзе мы абгаварылі важнае пытаньне. Мы павінны зрабіць ангельцам дзьверы з конуснымі дзіркамі. Так яны захацелі. Яны кажуць, каб былі мацней. Але яны ведаюць, што нам гэта цяжка будзе зрабіць, бо нават у Германіі гэта робяць дрэнна. Яны як-бы кажуць нам „слабо“, а мы, як тыя дуры, ірвемся ды яшчэ будзем намагацца, каб зрабіць гэта ім. А потым яны будуць сьмяяцца і казань ангельскім рабочым:—во, глядзецца, яны ўсё зрабляць, што нам трэба будзе, яны нават залатое яблычка з неба для нас даставуць, глядзецца, якія хаты мы для сябе будзем, а гэтыя дзьверы нас схаваюць ад вашых палак.

Я ня мог болей маўчаць. Пачуцьцё пролетарскай солідарнасьці ў майго таварыша пераходзіла якісьці кант, на другім баку якога яно становілася хваравітым і нават шкодным.

— Пачакай, я табе хачу адказаць. Гэта справа—ня справа грошай, гэта справа нашага прэстыжу. Мы ім дакажам, што мы робім тое, чаго зрабіць ня можа Германія, за гэтыя дзьверы мы атрымаем варштаты, трактары, комбайны. Ты кажаш, што

яны будуць яшчэ хавацца за нашымі дзьвярмамі ў часе забастоўкі, але ты забыў, што палка мае два канцы. Ангельцы добра танцуюць чарльстон, добра п'юць лікёр, але дрэнна (для сябе саміх) вядуць політыку. Гэтыя дзьверы могуць быць і добрым матэрыялам для барыкад.

— Як ты кажаш, для барыкад?

І ўпяршыню за ўвесь вечар я ўбачыў у вачох Сьляпяна ўсьмешку, якая нараджае радасьць, якая змывае трывогу.

II

Да канца конкурсу на прыстасаваньне для фрэзернага варштату для сьвідраваньня конусных дзірак у экспартных дзьвярох засталася пяць дзён. Мала хто на заводзе думаў аб гэтым. Ведалі.

Выдатныя чужаземцы прыбываюць з Германіі. Працаваць з імі дрэнна. Яны даюць семдзесят, а то восемдзесят і дзевяноста процантаў браку, а каштуе гэта замежнае прыстасаваньне столькі, што і ня варта яго купляць.

Інакш на гэтую рэч глядзеў Сьляпян.

Калі нямецкае прыстасаваньне выпускае восемдзесят—дзевяноста процантаў браку, то трэба ў Беларусі зрабіць такое, якое-б не давала браку, а калі яно ў Германіі каштуе шмат грошай, дык трэба зрабіць, каб у СССР яно каштавала таней.

Гэтая думка цяжкімі каменнямі варушылася ў яго галаве. Часамі яна сваволіла ветрам. Шалясьцела лісткамі слоў, кволымі галінкамі дагадак. Але з кожным часам дагадкі рабіліся больш сьмелымі, думкі больш настойлівымі. Толькі напружнасьць скавала іх цяжкім ланцугом.

— Але Германія... Ангельшчына... у СССР зусім няма... валюты... О! Ня так лёгка я табе здамся, глухая трывога. Ня так лёгка спыніць думкі рабочага сьлесара Сьляпяна.

І нарэшце, калі дванаццатая ноч чорным ценем лягла пад вачыма, Сьляпян знайшоў сакрэт. Маленькае кола па-збродзіцку глядзела з чарцяжу. Яго месца было на пяць сантымэтраў вышэй. Апошняя перашкода пераможана. Зараз павінна быць усё добра.

III

Сьляпян панёс чарцёж у бюро рабочага вынаходніцтва. Павуцінай простых быў перакрэслены белы аркуш паперы. Але большая частка геомэтрыі вынаходніцтва і альгебры перамогі была напісана па шэрай тканіне зусім ня шэрых мазгоў, рукою сьвядомасьці і алоўкам пролетарскай настойлівасьці.

Слухалі Сьляпяна на бюро рабочага вынаходніцтва. Зрок путаўся ў кароценькіх і даўгіх рысках, шукалі на аркушы паперы сакрэт перамогі, шукаў і Рубін—дырэктар па рабочых прапановах, хацелася яму паверыць у перамогу Сьляпяна... у сваю перамогу, але хто яго ведае.

І слова бярэ „жрэц тэхнікі“.

— Вы, таварыш Сьляпян, усё добра зрабілі, але... Але, вы, таварыш Сьляпян, забылі, забылі закон супраціўленьня, формулу адхіленьня і таму... і таму ваша вынаходніцтва—не вынаходніцтва.

— Я-а-к?

Рабочы Сьляпян не забыў формулу супраціўленьня і закону адхіленьня, ці як там, наадварот, закон супраціўленьня і формула адхіленьня. Ён іх ня ведаў зусім, як ня ведалі гэтых формулаў і законаў астатнія члены бюро рабочага вынаходніцтва, апроч інжынэра. Але глыбока ў сябе ён адчуваў, што на гэты раз гэтыя законы і формулы ніякага значеньня ня маюць.

— Дык як, не рабіць мне па гэтым чарцяжу конструкцыю, нічога ня выйдзе?

— Не...

І на Сьляпяна глянула ўсьменіка з-пад выцёртай форменкі інжынэра Басістава.

— Але, таварышы, нельга-ж так,—крычаў дырэктар па рабочых прапановах. Ён размахваў рукамі.—Чалавека адразу асадзіць, хай робіць конструкцыю, мо' таварыш інжынэр памыляецца.

— Не, упэўнены.

— Ну, вы будзьце сабе ўпэўнены, а я таксама ўпэўнены. Я буду рабіць конструкцыю.

Слухалі рабочыя аб вынаходніцтве Сьляпяна,

Слухалі... і...

Ухвалілі: мотывы інжынэра Басістава. Прымаючы пад увагу тое, што Сьляпян пры сваім вынаходніцтве не рабіў яго на падставе формулы супраціўленьня і закону адхіленьня, а гэта галоўны момант у гэтай конструкцыі,—вынаходніцтва Сьляпяна адхіліць.

IV

— Ну, як?—пыталі рабочыя Сьляпяна, нічога ня выйшла.— У словах было спачуваньне і жаласьць і гэта востраю болью адгукалася на нэрвах Сьляпяна.

— Нічога ня выйшла, дык выйдзе,—і, прымаючы ўпэўненыя словы Сьляпяна за нежаданьне паказаць перад усімі сваю слабасьць, адыходзілі ад яго.

— У Германіі не зрабілі, дык ён зробіць, эх, сьмешна!

Сьляпяну было не да гэтага, калі яму напаміналі Германію, ён казаў:—не заўсёды нам у Германіі вучыцца, можа яна калі і ў нас павучыцца.

І ізноў бяссонныя ночы. Ужо не з алоўкам і паперай, а напільнікам, пласкагубцамі, малаткамі, шрубікамі. Два тыдні

Рабочы вынаходца т. Сьляпян.

начаваў Сьляпян на заводзе. Дома ня было прыстасаваньня. Чатырнаццаць начэй піліў, рэзаў, падтачваў. Вочы ад бяссоння пачырванелі. А калі цяжка рабілася працаваць, ён успамінаў знаёмыя словы: „Мы адліваем сталь упартасьці паходаў, жаданая вярста маячыць сонца ўсходам“...

Але вось і апошняя пласціна зроблена. Конструкцыя гатова. Ланцуг тэхнічных тайн і конструкцыйных сакрэтаў быў пераможаны. Трэба было толькі прыставіць адзін патрон. Пайшоў прасіць патрон у старшага электраманцёра, а той:

— Басістаў казаў нічога не даваць.

— Дай яму,—гукнуў машыніст Палаў, які пры гэтым стаяў.

— Трэба слухаць інжынэра і трэба самому галаву мець,—крыкнуў нехта з вугла.

V

Дырэктар па рабочых прапановах хвалюецца. Ён размахвае рукамі, хоча каб яны дапамаглі яму растлумачыць сэнс справы... Камісія РСІ з цікавасьцю наглядае, як падымаюцца ланцужныя нажы і вострым бокам праразаюць конус у сухой сасновай дошцы.

— Колькі?

— Дзевяноста мілімэтраў—верх, 70—ніз, 120—бакі

— Яшчэ адну.

— Таксама.

— Яшчэ?

— Таксама.

— Колькі павінна быць?

— 90 мілімэтраў верх, 70 ніз, 120 бакі.

— Правільна.

Лёгкаю дымкай праплывае ў вачох Сьляпяна радасьць.

— Таварыш Сьляпян, перамога за вамі. Ваша конструкцыя дае абсалютную дакладнасьць. Яна ў шмат разоў таней і лепш нямецкай. Таварыш Сьляпян, ты са сваёй конструкцыяй перамог супраціўленьне дрэва і сваёй працай супраціўленьне інжынэра Басістава. Мы больш ня будзем траціць валюту, каб выпісваць яе з Германіі. У бліжэйшыя дні ты атрымаеш мандат на перамогу.

— Але ў чым сэнс. Я хачу ведаць у чым сэнс формулы супраціўленьня?

— Аб гэтым мы скажам у сваіх вывадах.

Палка мае два канцы. Формула супраціўленьня мае два трактаваньні.

518...

Н а р ы с
Л. К Л І М Ч У К А.

К ОЖНЫ кавалак зямлі мае сваю гісторыю. І кожны кавалак зямлі, на якім зараз узрастаюць сотні гмаху, сотні волатаў соцыялістычнага будаўніцтва, мог бы расказаць пра тысячы энтузіястаў-будаўнікоў, пра тысячы загартаваных у змаганьні за волю працоўных левіц-большавікоў, якія прышлі ў пустэлю, у нечапаную тайгу, у лясную глуш, туды, дзе яшчэ ня ступала нага чалавека для таго, каб у дакладна вызначаныя тэрміны ўзяць чырвоны сьцяг перамогі пролетарскай дыктатуры ў барацьбе за ажыццяўленьне левіцкага забуту „дагнаць і перагнаць тэхнічна перадавыя капіталістычныя краіны“.

Усяго толькі год, два таму назад, пад шалёны рык сусветнай буржуазіі і яе соцыял-фашыцкіх левіц мы пачалі перабудоўваць нашу краіну ў краіну „соцыялістычную“. Якія багатыя вынікі! Якая плённая работа! Першае мая 1930 году пачаў жыць Турксіб. Увесь Савецкі Саюз неаслабна сачыў за тым, як сталёвы шлях усё мацней і мацней злучаў Сярэдняю Азію з Сібірам. Будаўніцтва Турксібу гэта быў сапраўдны паход энтузіястаў працы, якія з выключным героізмам здаі экзэмен на годнасьць будаўнікоў соцыялізму ў выключна цяжкіх прыродных і бытавых умовах.

І ў той самы дзень у другім канцы СССР пачаў працаваць Растоўскі „Сельмаш“, які дае нам трактарныя сенакасілкі, снопавязалкі, плугі і іншага роду сельскагаспадарчыя машыны, якія вызваляюць нас ад прывозу з-за мяжы трактарнага інвентару. Гэта былі першыя волаты пяцігадовага пляну.

Сёлета, у трэці рашаючы год пяцігодкі ўступаюць у строй 518 прадпрыемстваў, якія цалкам перайначыць твар нашае краіны.

Магнітагорск, завод комбайнаў у Саратаве, Харкаўскі трактарны, Бобрыкаўскі комбінат, Уралмашбуд, Ніжагародзкі аўтамабільны завод, Уралмедзь, новы Краматорскі завод, — вось волаты, якія пачнуць жыць у трэцім годзе пяцігодкі — годзе нябачаных тэмпаў. 518 новых прадпрыемстваў істотна зьменяць увесь твар Саюзу рэспублік. І там, дзе была „патрыярхальшчына і самая сапраўдная дзікасьць“, квітнеюць вялізарныя заводы, колгасы, саўгасы, плахты, гарады. На гарце Савецкага Саюзу вырастаюць новыя знакі. Новыя агні палаюць ужо там, дзе ў цемры і брудзе жылі людзі ўсяго некалькі год таму назад.

Мы яшчэ надзвычай мала ведаем нашу краіну, і яшчэ менш ведаем пра тыя новыя зьмены, якія адбыліся ў розных кутках нашага бязмежнага Савецкага Саюзу. Буйнейшая „Амерыканская інжынэрная кампанія“ нядаўна пісала ў амерыканскім друку адносна Магнітагорскага і Кузьнецкага заводаў: „Мы папярэджваем вас, каб вы не недаацэньвалі веліч Кузьнецкага прадпрыемства. Яно зьяўляецца самай буйнай прасграмай, якую ў сусветнай сталёвай прамысловасьці спрабавалі ажыццявіць за апошнія 25 год... Ніколі ў Амерыцы ня была рэпацата гэткай буйнай будаўнічай праграма з 1906 г. Гэта зьяўляецца вялізарнейшым прадпрыемствам, самым буйным, якое сусветная сталёвая прамысловасьць ведала да апошняга часу“.

Гэта тым больш прымушае нас ведаць і дакладна ведаць пра тыя агні соцыялістычнага будаўніцтва, якія на працягу 1931 году будуць запалены ў розных канцох СССР.

Вы павінны ведаць, што ў 1933 годзе Урала-Кузьнецкі комбінат дасць:

6.500.000 тон чыгуну і 42.000.000 тон каменнага вугалю.

Узаемадзеяннь дзвюх частак гэтага вялікага комбінату дае найбольш выразнае ўяўленьне аб яго ідэі.

Кузьнецкі басэйн будзе штогод пасылаць Уралу: 4.000.000 тон вугалю і 750.000 тон коксу.

А Урал—Кузбасу: 3.000.000 тон руды.

Для таго, каб перавозіць гэтка вялікія багацьці вугалю і руды, будзеца спецыяльная чыгунка, па якой штодзень будзе курсіраваць шэсьцьдзесят два цягнікі ў суткі. Праз кожныя 45 мінут—па адным цягніку туды і назад.

Гэта з 1932 году. А пачынаючы з першага кастрычніка 1931 году па гэтай лініі павінен распачацца рух па 30 цягнікоў штодзень, якія павінны дастаўляць руду і вугаль для першае чаргі пабудаваных заводаў. Ніводная чыгунка не будавалася ў гэткі кароткі тэрмін, у які будуюць—і пабудуюць гэтую чыгунку. Такія шпаркія тэмпы народжаны пяцігодкай, тэмпы нячуваныя ў капіталістычным сьвеце, гэта тэмпы, якіх дасягнуў пролетарыят Уралу і Кузбасу, пролетарыят, які імкнецца пабудавань другую вугальна-мэталюргічную базу для краіны соцыялізму.

У тэрмін—гэта значыць першае кастрычніка трэцяга году пяцігодкі—Магнітагорскі завод дасць першы чыгун. Магнітагорскі завод быў раней запроектаваны на выпуск 650.000 тон чыгуну ў год, але рост патрэб краіны ў чыгуны прымусіў зьмяніць магутнасьць заводу для першае чаргі да 2,5 мільёнаў тон чыгуну ў год. Электрастанцыя заводу запроектавана на 85 тысяч кілёват, гэта будзе складаць паўтары Волхаўскіх станцыі. Мартэнаўскі цэх заводу будзе самым вялікім у сьвеце. Толькі два цэхі, якія знаходзяцца ў ПАЗШ, могуць раўняцца з ім.

Кузьнецкі завод дасць чыгун адначасова з Магнітагорскім. У студзені 1931 году ўжо скончана было будаўніцтва раду падсобных заводаў. Такім чынам база для будаўніцтва Кузьнецкага заводу ўжо закладзена. Хуткімі тэмпамі разгортваюцца работы, якія забяспечыць рэальнае ажыццяўленьне праграмы—даць 17 мільёнаў тон чыгуну ў канцы першае пяцігодкі. Аб гэтым сьведчыць пасьпяховае будаўніцтва Магнітагорскага і Кузьнецкага заводаў.

Разам з Магнітагорскім заводам пачне працаваць уральскі машынабудаўнічы завод. Гэтае будаўніцтва здолела адразу ўзяць шпаркія тэмпы і зьнізіць кошт будаўніцтва, дзякуючы ўдалому ўжываньню мясцовых матэрыялаў. Уральскі машынабудаўнічы завод дасць абсталяваньне прадпрыемствам Уралу і Сібіры. У першыя гады сваёй работы завод дасць сто тысяч тон гатовай прадукцыі.

Першае сьнежня трэцяга году пяцігодкі пачне працаваць Уральскі завод, які вызваліць нас ад патрэбы прывозіць цэлы шэраг машын з-за мяжы.

Вялізарнае значэньне мае будаўніцтва на Урале Беразьнікоўскага хэмічнага комбінату. Гэта волат, які дасць у першую чаргу трыста тысяч тон рознастайнай хэмічнай прадукцыі ў год, будзе забяспечваць нашу соцыялістычную сельскую гаспадарку высокаконцэнтраваным угнаеньнем — камбінацыяй вяцкіх фосфарытаў, солікамскіх каліевых соляў і мясцовых вапнякоў. Беразьнікоўскі волат забяспечыць нябачаны рост нашага ўраджаю.

У суровых умовах паўночнага Уралу, ня глядзячы на 40 градусны мароз, будаўнікі працягвалі работу па пабудове падмуркаў пад апаратуру і абсталяваньне для таго, каб у другім квартале гэтага году здаць завод у эксплёатацыю.

Вызначаныя тэрміны павінны быць вытрыманы, бо задачы далейшага разгорткага соцыялістычнага наступленьня, задачы абароны краіны вырашае магутная хэмія.

Адначасова будуць зняты рынтаваны з Уральскага медзятэпільнага заводу. З пускам гэтага волату мы ўступаем у гэроічнае змаганьне за сваю эаномічную незалежнасьць, у змаганьне за зруйнаваньне ланцугоў, якія скоўваюць тэмп разьвіцьця нашай індустрыі. Завод дасць медзі столькі, колькі даюць усе медзятэпільныя заводы СССР разам узятая. Завод будзе адным з буйнейшых заводаў каларовай мэталюргіі ў Эўропе і будзе абсталяваны машынамі савецкай конструцыі.

Каля Ніжняга Ноўгараду канчаецца пабудова аўтамабільнага заводу, які дасць сто сорок тысяч грузаў і паўгрузаў аўтамабіляў у год. Ва ўмовах хуткага індустрыяльнага росту краіны мы вельмі часта церпім ад недахопу сродкаў перасоўваньня. Са зьяўленьнем гэтых аўтамабіляў падобнага роду перашкоды зьнікнуць. Недарма сказаў тав. Сталін, што „аўтазавод—гэта маленькая рэволюцыя ва ўсёй гаспадарцы краіны“. Выворчасць аўтамабіляў зьявіцца вялізарным крокам наперад ва ўсёй эаноміцы краіны. Пуск аўтазаводу—гэта важнейшы крок у справе ажыццяўленьня соцыялізму. Зьяўляючыся

визорным тэхнічным прадпрыемствам, наш аўтазавод узыме на больш высокі тэхнічны ўзровень цэлы шэраг падсобных вытворчасцяў, якія звязаны з будаўніцтвам аўтамабіляў: арматура, гума, скура, шкло, якасная сталь, інструментальная справа і інш.

1 кастрычніка 1931 году конвэер аўтамабільнага волату павінен выпусціць першую сэрыю аўтамабіляў. Гэты тэрмін абавязковы, ня гледзячы на тое, што ўсяго толькі 1 мая 1930 г. завод толькі пачалі будаваць. Соцыялістычнае спаборніцтва і энтузіязм, з якім працуюць будаўнікі заводу, гарантуюць, што заданьне ўраду аб сваячасовым пуску заводу будзе выканана. Можна прывесці хоць-бы такі факт. У лістападзе мінулага году напярэдадні спынення навігацыі, у гавані аўтазаводу засталася 13 неразгружаных баржаў. Толькі заходы тэрміновага характару маглі-б выратаваць каштоўныя матэрыялы, якія знаходзіліся на гэтых баржах. І вось па закліку партыйнай арганізацыі, вышла на разгрузку гэтых баржаў палова ўсіх будаўнікоў аўтазаводу. За адну ноч усе 13 барж былі разгружаны—будаўнічыя матэрыялы былі выратаваны.

Харкаўскі трактарны волат—гэта адзін з тых 518 заводаў, якія сёлета ўваходзяць у строй соцыялістычнай індустрыі. 1 ліпеня 1931 году—у першы месяц трэцяга кварталу на палі колгасаў і саўгасаў будуць выпушчаны трактары соцыялістычнага волату, яны створаць нам не адзін дзесятак машына-трактарных станцый з тых 1040, якія арганізаваны будуць у трэцім рашаючым годзе пяцігодкі.

Мы вучымся ня толькі на чужой, але і на сваёй практыцы. І будуючы наш другі трактарны завод, мы едзем вучыцца ня толькі ў Амэрыку, але і ў наш Сталінград. Будаўнікі харкаўскага трактарнага добра вывучылі памылкі сталінградзкага трактарнага заводу. Харкаўскі трактарны будзе пабудаваны на тры месяцы раней, і прытым, будзе каштаваць прыблізна на 20 проц. таней сталінградзкага.

Харкаўскі трактарны будзеца ў гушчынні чорназемнай палаты. Ён вырасьце ў тым раёне, які ўсё больш і больш ахопліваецца калектывізацыяй. Вось чаму асабліва зразумела значэньне гэтага заводу.

Новых 50 тысяч трактароў рыхтуецца даць Харкаўскі завод. Ён будзеца па цвёрдым пляне з тым энтузіязмам, які загартаваў ня толькі непасрэдных будаўнікоў заводу, але і харкаўскіх рабочых, пролетарскіх студэнтаў і чырвонаармейцаў. У выходныя дні бязупынна рухаюцца сюды натоўпы добраахвотнікаў, каб дапамагчы стварыць завод, як павінен працэрабіць шырокі соцыялістычны шлях па чорназему украінскай савецкай вёскі.

Самы вялікі асноўны цэх заводу—мэханічна-зборачны, ёмкасьцю ў 1.000 тысяч кубічных мэтраў, быў пабудаваны ў 67 дзён, на дваццаць дзён раней таго жорсткага каляндарнага пляну, які быў распрацаваны кіраўніцтвам.

Насустрач бальшавіцкай вясёнае чацьвертага году пяцігодкі Саратаўскі завод па будаўніцтве камбайнаў выпусціць 4.000

сталёвых змагароў за індустрыялізацыю, за соцыялістычную перапрацоўку сельскае гаспадаркі. Першая чарга будаўніцтва камбайнаў дасць 15.000 камбайнаў у год, а другая 20.000. Гэтыя камбайны будуць абслугоўваць магутныя збожжавыя раёны Ніжняй і Сярэдняй Волгі.

Поруч з заводамі ўзнікаюць новыя соцыялістычныя гарады. Новы Магнітагорск, новы горад каля Харкаўскага трактарнага, ля Уральскага і Краматорскага машынабудаўнічых заводаў, ля Кузьнецкага заводу, ля Бобрыкаўскіх хімічных заводаў, якія пачнуць працаваць у апошнім квартале трэцяга году пяцігодкі.

Вялізарны рост здабычы вугалю, нафты, торфу, моцны ўздым у галіне горнай і каляровай мэталюргіі, такі самы магутны рост прадукцыі ў машынабудаўнічай і аўтатрактарнай вытворчасці, у энэргетычнай гаспадарцы, у хэмічнай прамысловасьці,—вось што дае нам 1931 год і што зьявіцца магутным падмуркам для новай соцыялістычнай эканомікі, што зьявіцца надзейнай базай для сканчэньня перабудовы сельскае гаспадаркі і ліквідацыі кулацтва, як класы на падставе суцэльнае калектывізацыі.

У выніку дружнай, самаадданай, самаахварнай і героічнай працы мы атрымаем у 1931 годзе 518 новых буйных прадпрыемстваў. Сярод гэтых 518 мы маем:

— 95 новых буйных і сярэдніх шахтаў.

— Звыш 20 новых нафтапераапрацоўваючых устаноў.

— 12 новых домнаў.

— 34 новых мартэнаў.

Часткова першымі і другімі „чаргамі“ пачынаюць працаваць восем буйнейшых новых заводаў па каляровай мэталюргіі.

30 новых буйных машынабудаўнічых заводаў.

4 новых заводы сельскагаспадарчага машынабудаўніцтва, у тым ліку магутны саратаўскі завод камбайнаў з прадукцыяй на 126 мільёнаў рублёў і на такую самую суму дасць прадукцыі Растоўскі завод камбайнаў.

Тры новых волаты аўтатрактарнага будаўніцтва: Харкаўскі трактарны, матуцнасьцю ў 50 тысяч трактараў у год, Ніжгародзкі аўтамабільны, які дасць 140 тысяч аўтамабіляў і завод АМО ў Маскве, які перабудоўваецца для таго, каб даць 25 тысяч аўтамабіляў у год.

На Магнітагорску і Кузьнецкім будаўніцтве будуць запалены першыя домны.

Будаўнічая прамысловасьць атрымае 144 новых заводаў.

Дзесяць буйнейшых хэмічных камбінатаў, кожны з якіх налічвае па дзесятку, па некалькіх дзесяткаў новых заводаў і фабрык, пачнуць працаваць у 1931 г.

У шэрагі соцыялістычных прадпрыемстваў уваходзяць волаты, волаты гэтых памераў, якіх ня мае капіталістычны сьвет, і які ўважліва бачыць, што мы сапраўды даганяем і пераганяем тэхнічна перадавыя капіталістычныя краіны.

СЫМБОЛІ БУЙНОГА ЎЗРОСТУ

сьцяпан ліхадзіеўскі.

З медзі зробленае сонца
ад сьнягоў не адмакнула
пулыхных, тлустых чорназёмаў.
І марозіць сакавік.

Глуш лясная, глуш німая.
Воўкам блудзіць запусьценне
пад спакойны шум вяршалін.
Пахне дрэвам і смалой.

Толькі ноч спакой парушыць,
ўзняўшы чырвань семафораў,
сыпане дажджом трывогі,
перастукам цягнікоў.

І тады па сьлізкіх рэйках
і тады па гладкіх шпалах
грамыхае маладая
бальшавіцкая вясна.

Ёй ня шчоўкаюць салоўкі
мандалінных дробных трэляў
у расквечаных дубровах,
у раскудраных садох.

На зморожаныя глыбы,
на збрасьнелыя аблоны
армію сталёных ваякаў
з рупнасьцю яна вядзе.

Яна садзіць тых ваякаў
на шырокія плячфамы,
яна грузіць у вагоны
тых адважных малайцоў.

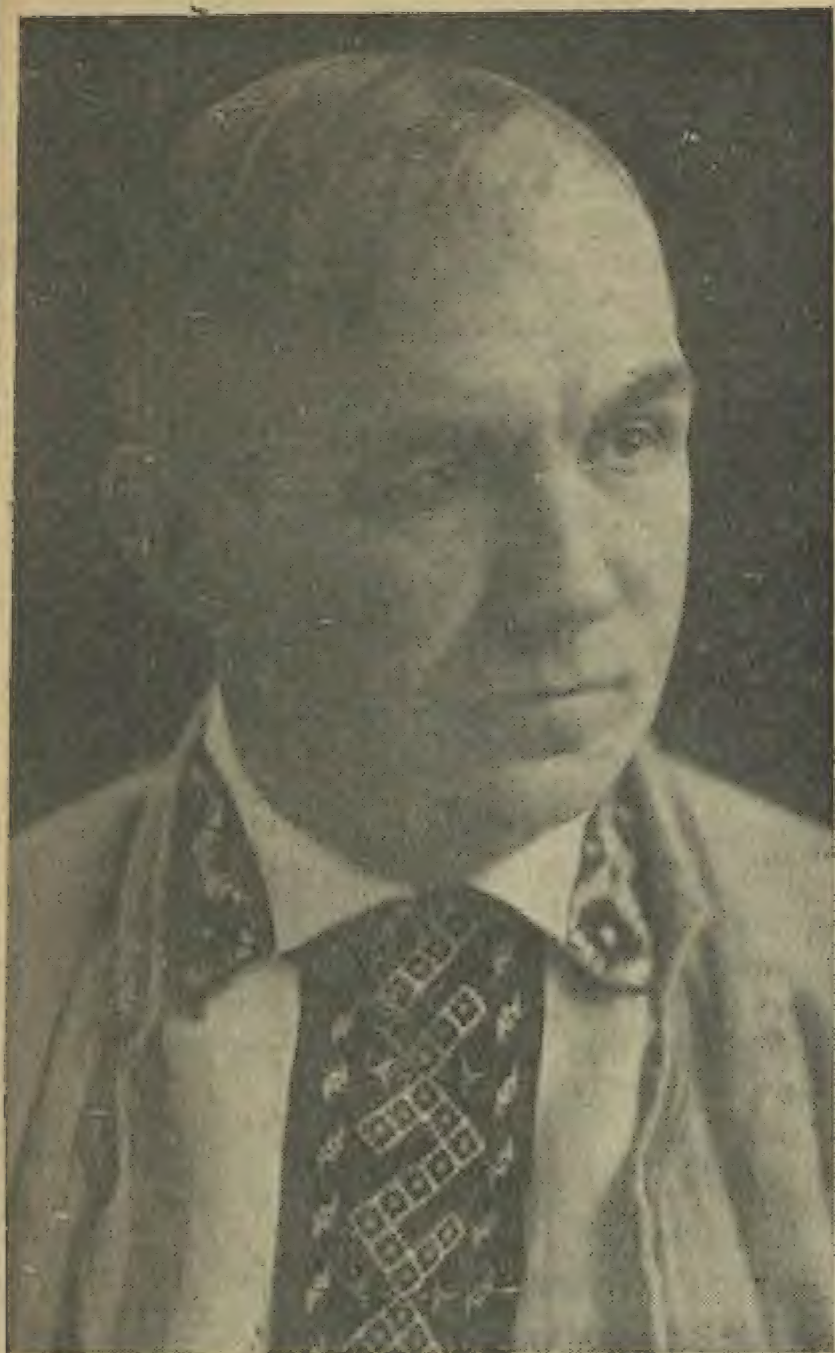
Іх вядзе яна на фронты
у рашуча дальні наступ
з пераконскаю адвагай
і з будзённаўскім агнём.

Ня ў крыві сьляды паходаў,
ня ў мільёнах чорствых трупаў,
не ў кавалках мяса, нэрваў
гэтай арміі сьляды.

Прашумяць у цёплы травень
ячмянёвыя палеткі
і аўсяныя загоны
сакавітым дываном,

дываном шаўковых руняй,
сымболом буйнага ўзросту,
вястуном тых рэволюцый,
што бушуюць на зямлі.

А
Г
А
Н
У
Т
О
Р
Д
Н
Э

ДЗЕСЯЦ ГОДЗЬ ДЗЕ БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА

Тэатр, юбілей якога сьвяткуем сёння, арганізаваўся тады, калі Беларусь была вызвалена ад белапалякаў, г. зн. з пачатку жніўня 1920 г. Працаўнікі ў тэатры пераважна былі рабочыя фабрык, студэнты БДУ. Арганізатарам тэатру быў народны артыст БССР Уладыслаў Галубок.

1920 і 1921 гг. трупя працавала ў Менску, а з пачатку 1922 г. стала наведваць клябы па ваколіцах гораду. Ня маючы ні будынку для рэпэтыцый, ні месца для схову рэквізыту і вопратак, трупя спатыкала вялікія перашкоды ў працы, але перамагаючы ўсё—бачым у 1921 г. 176, у 1922—115, у 1923—158, у 1924—228 паказаў.

Кожны дзень паказ у новым месцы гораду, кожны дзень артыст саматугам цягне за сабою належны да паказу рэквізыт.

У часы ваеннага камунізму, калі праз горад ня можна было пранесці клумак, артысты вандроўнай трупы ішлі з вузламі спакойна, бо іх ведалі міліцыянэры і называлі іх артыст з вузлом.

У 1925 г. трупя збіраецца з сіламі і робіць спробы ад'ехаць у вялікае падарожжа па абслугоўванні Мазырскай і Барысаўскай акруг, працуючы некалькі месяцаў сярод рабочых фабрык і сялянскай беднаты, і з добрымі вынікамі вяртаецца ў Менск (232 спектаклі).

За гэта трупя вызначаецца дапамога ад НКА—5.000 руб. у год. Але дапамога вельмі мізэрная і пры размеркаванні вышла працаўнікам на 10 і 5 руб. у месяц.

У 1926 г. трупя накіроўваецца на далучаную да Беларусі Гомельшчыну, і, ня глядзячы на ўсе перашкоды з боку пасабных расійскіх шовіністаў, працуе 6 месяцаў пераважна на фабрыках і заводах Добруша, Новабеліцы, Гомелю, Рэчыцы, Новазыбкава і Клінцах і знаходзіць нязвычайна добрыя адносіны ад рабочых (228 спектакляў).

У 1926 г. у НКА паўстае пытанне даць трупя другую назву: Беларускі Дзяржаўны Вандроўны Тэатр. Сам тагочасны НКА Баліцкі быў супроць зацверджання новай назвы, але пастановай коллегіі новая назва ўхваляецца.

Тэатр да 1930 г. недастаткова быў дагледжаны з боку НКА. Яму штогод давалі мізэрную грашовую дапамогу.

З году ў год, з акругі ў акругу, перамагаючы ўсе цяжкасці, тэатр вандруе па ваколіцах БССР і набывае вялікую папулярнасць, і асабліва паміж працоўных. Асаблівую каштоўную працу правёў вандроўны тэатр у перыод рэканструкцыі вёскі, калі ў 1930 г. вясной выпраўляецца ў вялікае падарожжа па абслугоўванні колгасаў (203 спектаклі).

26 колгасаў Магілёўшчыны і Віцебшчыны бачаць дзяржаўны тэатр, 30.000 колгаснікаў прысутнічаюць на спектаклях.

Калі зрабіць падлік працы тэатру за 10 год, дык неабходна сказаць, што ў разьвіцці яго былі 2 перыоды. Першы перыод ад часу яго арганізацыі да рэканструкцыйнага перыоду, г. зн. да 1928 г. і другі: перыод разьвіцця тэатру, як актыўнага ўдзельніка сацыялістычнага будаўніцтва.

Падзел 10-гадовай працы тэатру на два перыоды можна даказаць яшчэ тым, што рэ-

К. Быліч

А. Згіроўскі

Н. Сакалоўскі

Разэр.

Гірш Лекерт.

ВАНДРОУНАМУ ТЭАТРУ ПАД КІРАУНІЦТВАМ ГАЛУБКА.

Вітаю шчыра тых,
Вітаю сэрцам тых,
Хто нёс і ня прыстаў
На мускулах сваіх,
На нэрвах на сваіх
Сьвятло вялікіх спраў.

Цяжкая справа быць,
Адказны момант быць,
З акцёрскай зброяй слоў,
Дзе побыту глядзіць,
Дзе з покуту глядзіць,
Паганскі дым вякоў.

Туды, дзе цень хрыста,
Прадажнага хрыста
Стуліўся ў чорны змрок,
Ты нёс і ня прыстаў
Сьвятло вялікіх спраў,
Таварыш Галубок.

За крок за кожны твой,
За рух за кожны твой,
У наш, у творчы час,
Вялікай грамадой
Магутнай грамадой
Падзякуе колгас.

Ён вас, хто заўжды з ім,
Ён вас, хто шчыльна з ім,
Як лепшых дарагіх,
На покуце сваім
Ды за сталом сваім
Прытуліць шчыра ўсіх.

І будзе частаваць
І будзе шанаваць
Заўсёды вас колгас,
Ды шчыра працаваць,
Ударна працаваць
Вам дасьць наказ.

Т. Кляшторны.

ар тэатру да 1928 г. зьяўляўся рэпэртуарам недастаткова
егічна вытрыманым, рэпэртуарам, які ня выходзіў рабо-
гледача для барацьбы з капіталістычнымі элементамі ў
й краіне, і таму першы перыод, гэта перыод шуканьня
і мастацкага твару тэатру.

Другі перыод, гэта перыод рэканструкцыі ў самым тэатры,
ад пераключэньня тэатру на новыя рэйкі.

Волёгічна вытрымаымі мастацкімі п'есамі: „Ярасьць“,
„Ататура“, „Гальштук“ тэатр уключан у рады культурных

адзінак, якімі выходзілі новую псыхолёгію для барацьбы
за соцыялістычную грамадзкасць. Другі перыод, маючы
мастацкі рост калектыву, высоўвае кадры кваліфікаваных
артыстаў, якія цесна звязаны з абслугоўваньнем рабочага
гледача ў тэатры і на прадпрыемствах.

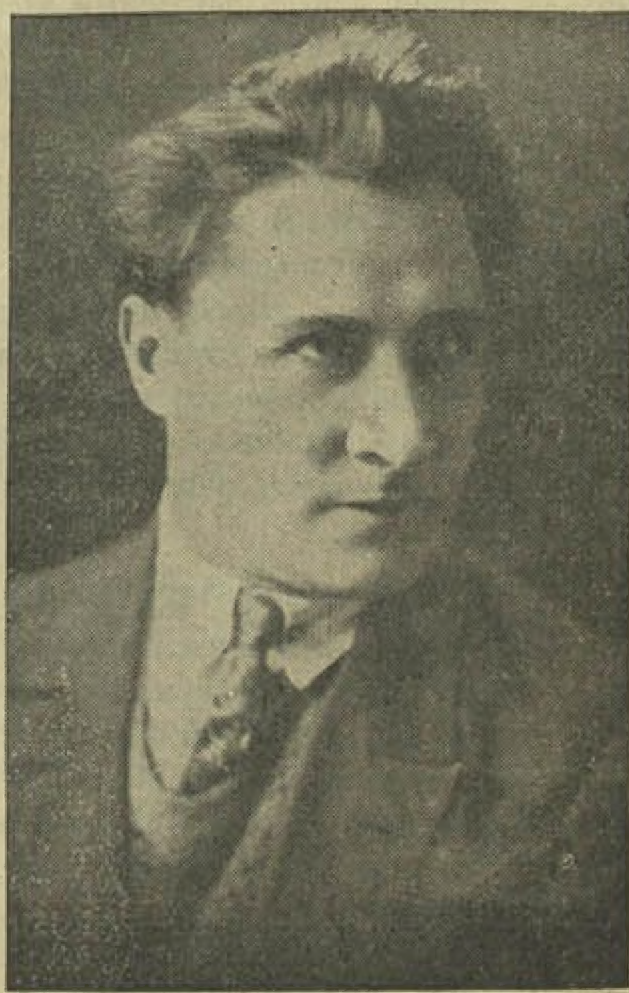
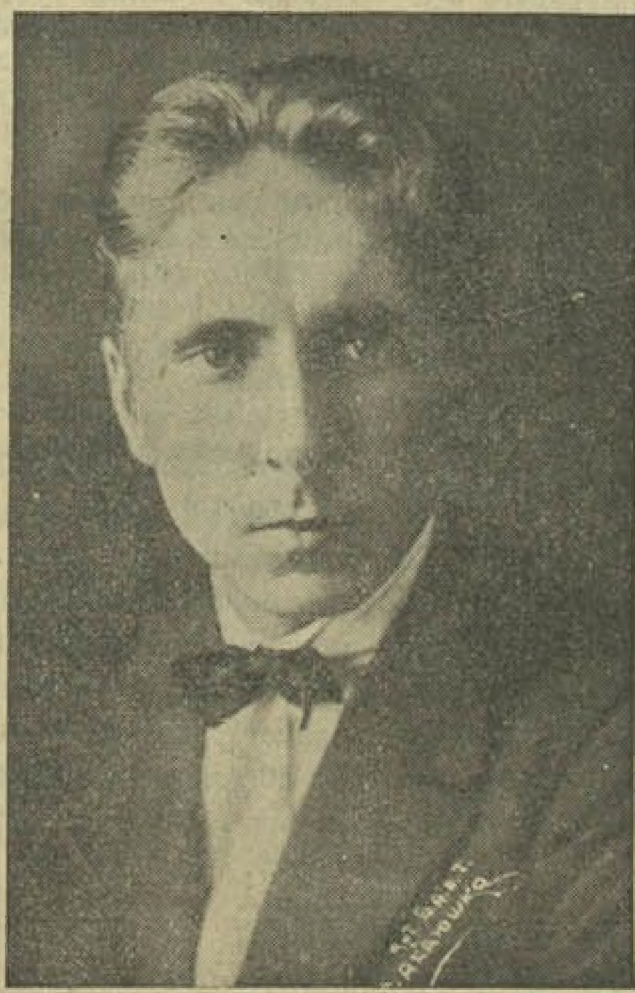
Вось гэтакім баянсам Беларускае дзяржаўнае вандроўнае
тэатр пераходзіць на 11 год культурна-політычнай працы.

В. Пронін.

А. Качынская

В. Дзедзюшка

А. Амбражэвіч.

НА ХВАЛЯХ КАПІТАЛІСТЫЧНАГА С Ь В Е Т У

„Як толькі трава паказваецца з-пад сьнегу“

Часопіс „Пшэлом“—орган так званых „левых“ і пілсудчыкаў выдрукаваў надзвычайна цікавы артыкул, які цалкам пацвярджае славы артыкулы эндыка Рамана Дмоўскага адносна антысавецкіх махінацый, завадышам якіх павінна зьявіцца польская дзяржава.

„Амаль штогод,—піша „Пшэлом“,—ледзь толькі трава пачынае выглядаць з-пад веснавога сьнегу, адміраючы капіталістычны сьвет пакрываецца румянцам „ваеннага натхненьня“, разьлічанага на пагібель нашага нянадта прыемнага, усходняга суседа. Штогод увесну, ў некаторых мазгох прабуджаюцца пляны „інтэрвэнцыі“, якая згодна гарачых пажаданьняў усёй міжнароднай фінансавай зграі павінна абавязкова пасадзіць у Крамлі Кірыла. У некаторых цэнтрах Эўропы думаюць аб тым, каб у адзін цудоўны дзень запаліць пажар на нашай усходняй мяжы“.

Далей „Пшэлом“ выкрывае ролю панэўропэйскага руху, як заслоны для інтэрвэнцыялістычных плянаў і даводзіць, што гэтыя пляны падтрымліваюцца магутнымі біржавымі коламі з дэтэрдынгаўскім нафтавым канцэрнам на чале.

Загніваючы капіталізм сенсацияй імкнецца адцягнуць увагу пролетарыату ад клясавай барацьбы. Перад палётам Нобіле на паўночны полюс быў зроблен спецыяльны крыж, які павінен быў быць скінуты на паўночным полюсе.

На здымку: „Асьвянцэнне“ папскай камарыльляй крыжу ў прысутнасьці афіцыйнай улады.

„Пшэлом“ высмейвае ўсіх, хто патрабуе, каб Польшча была „апорай цывілізацыі“ супроць Савецкага Саюзу і піша „хоць гэта і можа каму здавацца консэнсам, але сацыялістычная Расія зьяўляецца ў сто разоў больш „заходняй“, чымся „старарэжымная Расія“.

„Пшэлом“ даводзіць, што для ўсіх, хто ня хоча паўтараць сьмешныя „шаблёны“, ясна, што індустрыялізацыя, тэхнічны і культурны прогрэс шпарка зьнішчаюць у СССР сьляды ранейшай царскай адсталасьці.

Праўда, часопіс лічыць патрэбным заспакоіць польскага чытача, што ён „ня мае намеру ўзяць пад сваю абарону СССР“, але ён рэзка асуджае інтэрвэнцыяністаў з пункту погляду польскай „вялікадзяржаўнасьці“, якая, па словах часопісу „не дазволіць больш ахвяраваць аніводным палякам у мундзіры, ніводным верхнясьлезкім гарняком для авантуры анонімных конквістадараў і кондоцераў“.

Бязумоўна, гэтыя „левыя“ сказы маюць галоўнай сваёй мэтай ашукаць пільнасьць працоўных мас. І толькі. Але яны даволі характэрныя для некаторых колаў пілсудчыкаў, якія разумеюць, што і яны павінны апранацца ў маску прыхільнасьці да СССР, каб ня страціць рэшткі свайго аўторытэту нават сярод буржуазіі.

Крызіс перавытворчасьці... хлусьня

Мы ведаем ужо даўно пра існаваньне за мяжой фабрык па вытворчасьці фальшывых дакументаў, ману і хлусьні пра СССР, каб адурачваць імі працоўныя масы ўсяго сьвету. Гэткія фабрыкі існуюць у Рызе, Бэрліну, Нью-Ёрку, а ў апошнія часы, гэтай справай пачалі займацца быўшыя міністры цывёрдалобага ўраду яго вялікасьці ангельскага караля.

Але сусьветны гаспадарчы крызіс не мінаваў і гэтую галіну вытворчасьці. Усякага роду паказаньні сьведак, прысягі, апавяданьні аб жахлівым жыцьці ў СССР настолькі запрудзілі капіталістычны сьвет, што і тут, відаць, адчуваецца вялікая перавытворчасць.

Гэтымі днямі адна з гэткага роду фабрык разаслала газетам такі абешнік:

„Прапановы засьведчаных пад прысягай паказаньняў ад зьяняволеных, якія ўцяклі з СССР, паступаюць з Англіі, Фінляндзіі, Польшчы і іншых краін. Большасьць гэтых дакументаў фальшывыя і мы папярэджваем політычных дзеячоў і дзелавых асоб Брытаніі ўстрымацца ад пакупкі. Дырэкцыя агенства дасьледвала нядаўна значную колькасьць такіх дакументаў і выкрыла іх непраўдзівасьць і хлусьлівасьць“.

Бязумоўна, што тут справа ня ў тым, каб, барані божа, ня траціць грошы на фальшывыя дакуманты. Не, не пра гэта турбуецца агенства. Сваім абешнікам яно напамінае, што фабрыкацыі іхнай вытворчасьці куды лепшыя і больш пэўныя, вось таму купляйце ня ў іх, а ў нас, нашы лепшыя.

Звычайная гандлёвая рэклама: купляюць, прадаюць—хлусьню, ману, ашуканства.

Мільёны патрабуюць хлеба

Амэрыканскі міністр гандлю Лямонт прызнаў, што ў ПАЗШ восем мільёнаў беспрацоўных. Аднак, славы эканоміст профэсар Урвін Фішэр на падставе ўрадавых статыстычных вестак устанавіў, што ў канцы сакавіка беспрацоўных было больш дзесяці мільёнаў.

Адсутнасьць якіх-небудзь пэрспектыў на павялічэньне прадукцыі асноўных галін прамысловасьці, а таксама сельскагаспадарчы крызіс, які ўсё больш абстраецца, няўхільна вядуць да далейшага разьвіцьця агульнаэканамічнага крызісу.

У канцы лютага гэтага году агульнаэканамічны крызіс у ПАЗШ дасягаў самага нізкага ўзроўню за ўвесь час цяперашняга крызісу і складаў 76,9 супроць 95,3 у канцы лютага 1930 году.

Аўтамабільная прадукцыя ў першыя два месяцы 1931 г. складала ўсяго 391 тысячу машын супроць 603 тысяч машын тых самых месяцаў 1930 г. і 867 тысяч машын у 1929 годзе.

Паліцэйскія дубінкі Цэргібеляй і Зеверынгаў ня спыняць узростаньня рэвалюцыйных хваляў. Ня глядзячы на жорсткія меры прыдушэньня, дэманстрацыі ў міжнародны дзень барацьбы з беспрацоўем ахапілі галоўнейшыя гарады ўсяго сьвету. На здымку: маракі і партавыя рабочыя Гамбурга зьбіраюцца ў калёны для дэманстрацыі.

Паглыбленьне эканамічнага крызісу выявілася таксама ў новай хвалі банкруцтва, у зьмяншэньні падатковых наступленьняў і ў значнай дэфіцытнасьці бюджэту. Студзень 1931 г. даў рэкордную колькасьць банкруцтваў. Збанкрутавалі 3.316 прадпрыемстваў з пасьвам у 94,6 мільёнаў далараў. З прычыны слабога паступленьня падаткаў, якія ў сакавіку зьменшыліся на 40 проц., у параўнаньні з сакавіком 1930 г., па думцы ўрадавых экспэртаў, дэфіцыт бюджэту складзе 200 мільёнаў далараў.

А
У

ину
па-
ка-
ра-

там

ад
рин-
тау
вых
тва
у i

ня
ур-
ры-
ось

ню,

ш
ро-
так
ьш

ро-
ас-
уць

у
ш-
ага

г.
ын
дзе.

но-
няу
рэ-
рад-
ыны
ліся
ўра-
да-

от.

Ліста 15 нум.

1904 г.

Т. 11111111

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

ВЫШІІ 8 ДРУЖА

Цана 15 кап.

951

1540-98a

1964 г.

ВЫШЛІ З ДРУКУ

Платон Галавач

на СПАЛОХ
ЗАГОНАХ

АПОВЕСЬЦЬ

179 стар. Цана 75 к.

Зьмітрон Бядуля

ЯЗЭП
КРУШЫНСКІ

РАМАН

Другое выданьне 416 стар. Цана 2 р. 30 к.

Мікола Хведаровіч

ТЭМПЫ—
КАНТРАСТЫ

110 стар. Цана 1 р. 25 к.

Іоган Бэхэр

Л Ь Ю І З І Т

391 стар. Цана 1 р. 75 к.

Міхась Багун

Р Э Х А Б У Р

ВЕРШЫ

79 стар. Цана 75 к.

Пятро Броўна

Ц Э Х А В Ы Я
Б У Д Н І

ПАЭЗІЯ

55 стар. Цана 60 к.

С. Грыгор'еў

БЭРКА
КАНТОНІСТ

241 стар. Цана 1 руб.

Мікола Багданаў

ПЕРШАЯ
ДЗЯУЧЫНА

135 стар. Цана 1 р.

Васіль Сташэўскі

КОЙДАНАЎСКАЯ МТС

46 стар. Цана 15 кап.

Барыс Мікуліч

У Д А Р

Апавяданьне

110 стар. Цана 70 к.